

ΣΑΜΟΣ

Το τρίγωνο
της ευτυχίας

ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΟΥ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ
ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΑΜΟΥ

REGION OF
NORTH AEGEAN

REGIONAL UNIT
OF SAMOS

ΣΑΜΟΣ

Το τρίγωνο
της ευτυχίας

Η Σάμος, η γενέθλια γη του Πυθαγόρα, σε εμπνέει να εξερευνήσεις τις διαφορετικές πλευρές του εαυτού σου. Ήλιος και θάλασσα, ιστορία και πολιτισμός, μαγευτικά τοπία και μοναδικές παραλίες, γαστρονομία και εξαιρετικά κρασιά, αυθεντικοί άνθρωποι και φιλοξενία.

Αποτέλεσμα: Ευτυχία²

ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΟΥ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ
ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΑΜΟΥ

Εισαγωγή

Στο Ανατολικό Αιγαίο, στο μεταίχμιο Δύσης και Ανατολής, η Σάμος περιμένει εγκάρδια τον επισκέπτη για να τον μυήσει στα μυστικά της. Ορεινή, μυστηριώδης μα και φιλόξενη, γνωστή από την αρχαιότητα, η Σάμος είναι το όγδοο σε μέγεθος ελληνικό νησί. Με φανταστική ακτογραμμή και μοναδικές παραλίες, καταπράσινο φυσικό τοπίο με δάση, αμπέλια, αρχαίους ελαιώνες και πανέμορφα χωριουδάκια, διάσπαρτα στις βουνοπλαγιές της.

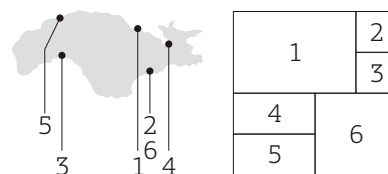
Η λαμπρή ιστορία και οι ζωντανές παραδόσεις, η ποικιλία πολιτιστικών δρώμενων, οι φιλόξενοι κάτοικοι, τα εξαιρετικά τοπικά προϊόντα και η ιδιαίτερη κουζίνα της, θα σας συνεπάρουν.

Γενική Περιγραφή της Σάμου

Η Σάμος είναι το κοντινότερο στα τουρκικά παράλια ελληνικό νησί. Η απόσταση 1.300 μέτρων που χωρίζει Ευρώπη και Ασία είναι γνωστή από την αρχαιότητα ως "Επταστάδιος πορθμός". Βορειοδυτικά βρίσκεται η Χίος, δυτικά η Ικαρία, νοτιοδυτικά το νησιωτικό σύμπλεγμα των Φούρνων Κορσεών και νότια τα Δωδεκάνησα.

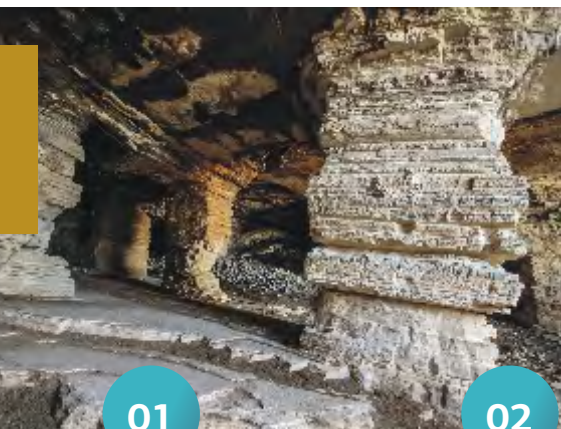
Διοικητικό κέντρο του νησιωτικού δήμου είναι η πόλη της Σάμου (Βαθύ). Το Καρλόβασι, είναι το δεύτερο σε μέγεθος αστικό κέντρο, όπου έχει την έδρα της η Σχολή Θετικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Το Πυθαγόρειο αποτελεί ιστορικό δήμο του νησιού, καθώς εκεί είχε αναπτυχθεί η αρχαία πόλη της Σάμου. Ο Μαραθόκαμπος είναι η τέταρτη σε μέγεθος κωμόπολη, στους πρόποδες του επιβλητικού όρους Κέρκη. Συνολικά 33 μικρά και μεγάλα χωριά, με έντονο τοπικό χρώμα, αλλά και πολλοί μικροί οικισμοί, απλώνονται από τα παράλια του νησιού έως την ενδοχώρα, στην οποία δεσπόζουν οι δύο ορεινοί όγκοι, ο Καρβούνης (υψ. 1.153μ) και ο Κέρκης (υψ. 1.443μ.)

Η Σάμος είναι γενέτειρα σημαντικών προσωπικοτήτων του αρχαίου κόσμου: του φιλόσοφου Επίκουρου, του θεμελιωτή της ηλιοκεντρικής θεωρίας Αρίσταρχου, αλλά και του μεγάλου φιλόσοφου και μαθηματικού, Πυθαγόρα. Ο Ηρόδοτος και ο Αίσωπος έζησαν για μεγάλα χρονικά διαστήματα στο νησί, ενώ σύμφωνα με τη μυθολογία, στη Σάμο γεννήθηκε η θεά Ήρα.

1. Παραλία Λεμονάκια και στο βάθος το Κοκκάρι
2. Αρχαιολογικός χώρος Κάστρου Πυθαγορείου
3. Όρμος Μαραθοκάμπου
4. Άνω Βαθύ και η πόλη της Σάμου
5. Πανοραμική όψη Καρλοβάσου
6. Πυθαγόρειο με το τελευταίο φως της μέρας

01

Αρχαία Λατομεία

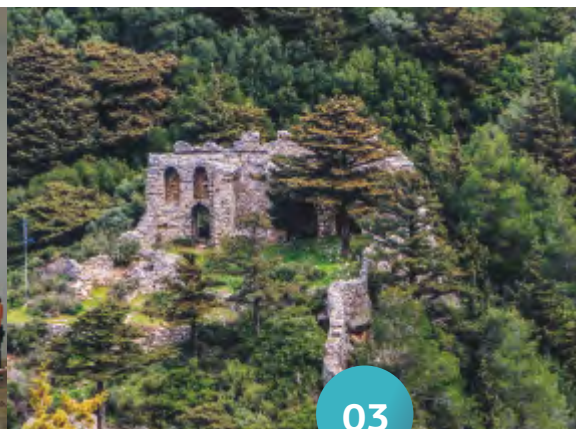

02

Ναός Ήρας

Κούρος Σάμου

03

Κάστρο Γενουατών στο Ποτάμι

Προϊστορία - Αρχαιότητα

4.000 π.Χ.

6ος αι. π.Χ.

0 π.Χ.

4ος αι. μ.Χ.

Ιστορία

01 Στην αρχαιότητα, η Σάμος έφερε πολλά ονόματα, όπως «Παρθενία», «Μελάμφυλος», «Δρυούσα», «Δόρυσσα», «Ανθεμίς», «Κυπαρισσία», «Ιμβρασία». Το όνομα «Σάμος» θεωρείται πως έδωσε στο νησί ο πρώτος του βασιλιάς Αγκαίος. Μελετητές υποστηρίζουν ότι ετυμολογικά το όνομα προκύπτει από τη φοινικική ρίζα «σάμα», δηλωτική των ορεινών όγκων που κυριαρχούν. Ίχνη της πρώτης κατοίκησης στη Σάμο εντοπίζονται από την 4η χιλιετία π.Χ. Οι αρχικοί κάτοικοι ανήκαν σε πελασγικές φυλές και έφεραν στο νησί τη λατρεία της Ήρας. Οι Πελασγοί και οι Κάρες αντικαταστάθηκαν από τους Λέλεγες που ήρθαν από τη σημερινή Κεφαλονιά, υπό την αρχηγία του Αγκαίου.

02 Η Σάμος, υπήρξε μεγάλη ναυτική δύναμη και ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά κέντρα στο Αιγαίο. Με ταχύτατα πλοία, τις διήρεις «Σάμαινες», εξαπλώθηκε το εμπόριο των ξακουστών της κρασιών και κεραμικών. Το νησί, άκμασε κυρίως την περίοδο της τυραννίας του Πολυκράτη (532-522 π.Χ.), κατά τη διάρκεια της οποίας έγιναν μεγάλα έργα, όπως το Ευπαλίнейο Όρυγμα, η κατασκευή του λιμανιού στην αρχαία πόλη της Σάμου, η επέκταση των «Πολυκράτειων Τειχών» και η ανακατασκευή του μεγαλοπρεπούς Ναού της Ήρας.

03 Η Αθήνα, απειλούμενη από την αυξανόμενη δύναμη της Σάμου, οργάνωσε εκστρατείες εναντίον της και, υπό την αρχηγία του Περικλή, κατέστρεψε το στόλο του νησιού και υπόταξε τους κατοίκους της. Ακολούθησε μια μακρά περίοδος παρακμής, που ανακόπηκε κάπως κατά τους

Αλεξανδρινούς χρόνους, αλλά συνεχίστηκε με τη Ρωμαϊκή κυριαρχία. Τότε, το νησί μετατρέπεται σε θέρετρο για ρωμαίους αξιωματούχους και την επιλέγουν ως τόπο διακοπών ο Αντώνιος και η Κλεοπάτρα. Τον 4ο μ. Χ. αι. η Σάμος περιήλθε στους Βυζαντινούς, μέχρι και την κατάλυση της αυτοκρατορίας, το 1204. Τα βυζαντινά χρόνια, η κοινωνική και οικονομική ζωή παρέμεινε στάσιμη. Χτίστηκαν μοναστήρια και πύργοι για την προστασία του πληθυσμού από πειρατικές επιδρομές.

04 Στα μέσα του 14ου αιώνα οι Γενουάτες Justiniani καθίδρυσαν κράτος στη Χίο όπου, με συνθήκη του Αυτοκράτορα Ιωάννη Παλαιολόγου, συμπεριλήφθηκε η Σάμος. Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης, οι Γενουάτες κατάφεραν να αναγνωρίσει την εξουσία τους ο Σουλτάνος μέχρι το έτος 1479 που εκδιώχθηκαν από τη Χίο. Οι κάτοικοι της Σάμου τους ακολούθησαν, με αποτέλεσμα ο πληθυσμός του νησιού να μειωθεί τόσο, ώστε να γίνεται λόγος για ερήμωση της Σάμου.

05 Στα τέλη του 16ου αιώνα, ο ναύαρχος του οθωμανικού στόλου Κιλίτζ Αλή πασάς, προσορμίσθηκε με το στόλο του στην περιοχή του Ηραίου και, αφού έμαθε από τον Νικόλαο Σαρακίνη την ιστορία του νησιού, ζήτησε από τον σουλτάνο Σουλεϊμάν άδεια αποικισμού εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα σημαντικά προνόμια για τους νέους κατοίκους, απογόνους των παιδιών γηγενών ή ερχόμενους από άλλες περιοχές της Ελλάδας.

06 Διαμορφώθηκε τότε αυτοδιοικητικό σύστημα επιβλεπόμενο από εκπρόσωπο της Πύλης. Η Εκκλησία διαδραμάτιζε ρόλο πνευματικού ενοποιητικού στοιχείου. Το εμπόριο, εθνικά ιδεώδη και οι ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης συνέβαλαν στη δημιουργία αστικής τάξης στο νησί και την εμφάνιση του επαναστατικού κινήματος των «Καρμανιόλων» το 1807. Από

Χάρτης Σάμου του 1717 (Tournefort)

Σαμιώτισσα 18ου αιώνα

Θυρεός Ηγεμονίας

Σημαία Επανάστασης

Δημαρχείο Σάμου

04

05

06-09

10

11-12

Μεσαίωνας

Ηγεμονία

Ν. Ιστορία

1000 μ.Χ.

15ος αι. μ.Χ.

2000 μ.Χ.

αυτούς προήλθε η γηγετική ομάδα της σαμιακής επανάστασης του 1821, με επικεφαλής το Λυκούργο Λογοθέτη.

Οι Σαμιώτες εδραίωσαν τοπικό πολίτευμα και συμμετείχαν στις Εθνικές Συνελεύσεις, υπερασπιζόμενοι όμως την αυτονομία τους. Παράλληλα απέκρουσαν τρεις μεγάλες απόπειρες του Οθωμανικού στόλου να καταλάβει το νησί, το 1821, 1824 και 1826.

07 Με το πρωτόκολλο του Λονδίνου (1830), η Σάμος έμεινε εκτός των ορίων του νέου Ελληνικού Κράτους και δημιουργήθηκε η ανεξάρτητη «Σαμιακή Πολιτεία». Αναγνωρίστηκε ως αυτόνομη «Ηγεμονία», υποτελής στο σουλτάνο και ηγεμόνας της ήταν χριστιανός αξιωματούχος της Υψηλής Πύλης που ασκούσε απολυταρχική διοίκηση. Η Βουλή των Σαμιών, εκλεγόμενη από πληρεξουσίους των χωριών της Σάμου, είχε ρόλο νομοθετικής εξουσίας.

08 Με την εφαρμογή του «Αναλυτικού Χάρτη» (1850) τέθηκαν οι βάσεις μιας ουσιαστικής αυτονομίας. Άρχισε να παγιώνεται το διοικητικό σύστημα, οργανώθηκαν οι υπηρεσίες, έγιναν δημόσια έργα, ιδρύθηκαν σχολεία. Η πρωτεύουσα μεταφέρθηκε οριστικά από τη Χώρα στο Λιμένα Βαθέος.

09 Από τα τέλη του 19ου αιώνα η Σάμος παρουσίασε εξαιρετική οικονομική και πολιτιστική εξέλιξη. Αναπτύχθηκε το εμπόριο, η ναυτιλία και η βιομηχανία, ειδικότερα στους τομείς βυρσοδεψίας, καπνοβιομηχανίας και οινοποιίας. Μεγάλη σημασία δόθηκε στην ανάπτυξη της παιδείας, με δημιουργία σχολείων όπως του Πυθαγορείου Γυμνασίου και Ανωτέρου Παρθεναγωγείου, της Εμπορικής Σχολής στο Καρλόβασι και της Επαγγελματικής στην πρωτεύουσα.

10 Υπό ηγεμονικό καθεστώς η Σάμος έμεινε μέχρι το 1912. Με επανάσταση υπό τον αρχηγό Θεμιστοκλή Σοφούλη, η Σάμος κήρυξε την ένωση της με την Ελλάδα στις 11 Νοεμβρίου 1912. Μέχρι και το 1922 οι Σαμιώτες διατηρούσαν στενούς δεσμούς με τη Μικρά Ασία. Μετά τη μικρασιατική καταστροφή πολλοί πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στο νησί, συντελώντας στη διαμόρφωση νέας πολιτιστικής φυσιογνωμίας. Η καπνοβιομηχανία και η βυρσοδεψία παρουσίασαν μεγάλη ακμή και το 1934 ιδρύθηκε η Ένωση Οινοποικτικών Συνεταιρισμών Σάμου.

11 Το 1941 η Σάμος καταλήφθηκε από τους Ιταλούς ενώ στα βουνά της αναπτύχθηκε ισχυρό αντιστασιακό κίνημα. Υπήρξε το πρώτο ελληνικό έδαφος που το Σεπτέμβριο - Νοέμβριο '43 απελευθερώθηκε προσωρινά. Μετά από ισχυρό βομβαρδισμό που προκάλεσε μεγάλες καταστροφές στην πρωτεύουσα και τις παραλιακές πόλεις, το νησί γνώρισε τη ναζιστική κατοχή. Ακολούθησε η απελευθέρωση του 1944, όμως από το 1946 ως το 1949, η Σάμος έζησε τα δεινά του εμφυλίου πολέμου.

12 Στα δύσκολα χρόνια που ακολούθησαν τον εμφύλιο, πολλοί Σαμιώτες μετανάστευσαν κυρίως στην Αυστραλία και την Αμερική. Μετά τη δεκαετία του 1950 άρχισε η ανασυγκρότηση της Σάμου και από το 1960 η τουριστική και οικιστική ανάπτυξη του νησιού. Το 1987 ιδρύθηκε στο Καρλόβασι το Μαθηματικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Στις επόμενες δεκαετίες σημειώνονται εξελίξεις στους τομείς τουρισμού και παροχής υπηρεσιών, ενώ, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ανάκαμψη στον πρωτογενή τομέα, με ποιοτικά, τοπικά προϊόντα βιολογικής κυρίως καλλιέργειας.

Πολιτισμός

Κέντρο πολιτισμού από τα αρχαία χρόνια, η Σάμος έχει να επιδείξει αξιοσημείωτο πλούτο σε όλες τις εκφάνσεις της τέχνης. Εξέχοντα έργα συναντώνται στα Αρχαιολογικά Μουσεία, ενώ το Πυθαγόρειο με το ναό της Ήρας, το Ηραίον, αποτελούν Παγκόσμιο Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Η πόλη της Σάμου διαθέτει Αρχαιολογικό Μουσείο, Εκκλησιαστικό μουσείο, Ιστορικό Αρχείο, Μουσείο Οίνου και Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη. Υπάρχουν ακόμη, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στους Μυτιληνιούς, Λαογραφικό Μουσείο του Πνευματικού Ιδρύματος Δημητρίου, Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο στο Πυθαγόρειο, Μουσείο Βυρσοδεψίας και Λαογραφικό Μουσείο στο Καρλόβασι, αλλά και μικρότερα λαογραφικά και ιστορικά μουσεία σε αρκετά χωριά.

Ο νεότερος πολιτισμός της Σάμου αποτυπώνεται στην αρχιτεκτονική της, τους παραδοσιακούς οικισμούς με καταπληκτικές εκκλησίες, μεγαλοπρεπή αρχοντικά και εξέχοντα δημόσια κτίρια καθώς και στα εργοστάσια βυρσοδεψίας και καπνού.

Αρχιτεκτονική

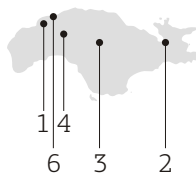
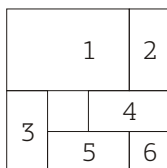
Η τοπική αρχιτεκτονική αντλεί στοιχεία από την παράδοση ενώ, σημαντικές επιρροές άσκησαν η βιοτεχνία, το εμπόριο και ο τουρισμός. Υπέροχα νεοκλασικά κτίρια συναντώνται κυρίως στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα του νησιού, το Βαθύ και το Καρλόβασι. Όμορφα δείγματα με τοπικές ιδιαιτερότητες θα συναντήσει κανείς και στα περισσότερα χωριά. Χαρακτηριστικά κτίσματα βυζαντινής και μεταβυζαντινής αρχιτεκτονικής αποτελούν οι ναοί, τα μοναστήρια και τα εξωκλήσια που υπάρχουν σε όλο το νησί. Λιγστά μα αξιόλογα τα φρούρια, τα κάστρα και τα οχυρωματικά έργα.

Η παραδοσιακή Σαμιώτικη αρχιτεκτονική αξιοποιεί τις ευνοϊκές κλιματικές συνθήκες και την αφθονία φυσικών δομικών υλικών, δημιουργώντας κτίρια με στοιχεία βιοκλιματικού σχεδιασμού. Ο πλούτος αρχιτεκτονικών στοιχείων οφείλεται στο πάντρεμα παράδοσης και κουλτούρας από Ελλάδα, Ανατολή και Ευρώπη. Σύγχρονες επιρροές, κυρίως από το μοντέρνο κίνημα, έκαναν την εμφάνισή τους στη Σάμο από τα τέλη του 1960.

Μουσική

Εξέχουσα προσωπικότητα της μουσικής υπήρξε ο φιλόσοφος και μαθηματικός Πυθαγόρας ο οποίος θεμελίωσε επιστημονικά τη θεωρία της μουσικής και τη «μουσική αρμονία» των συμπαντικών σωμάτων. Σύγχρονοί του, οι λυρικοί ποιητές Ανακρέων και Ίβυκος, που έζησαν στην αυλή του τύραννου Πολυκράτη. Στους Σάμιους ποιητές των ελληνιστικών χρόνων συγκαταλέγονται ο Αισχρίων (ή Αισχίων), σπουδαίος ιαμβοποιός και ο Ηδύλος, γιος της λυρικής ποιήτριας Ηδύλης.

Στις σύγχρονες μουσικές προσωπικότητες ανήκει ο δημιουργός του Σαμιακού Ύμνου και ποιητής της Επανάστασης Γεώργιος Κλεάνθης (1801-1839), ο συνθέτης Μανώλης Καλομοίρης (1883-1962) εμπνευστής και πρωτεργάτης της Ελληνικής Εθνικής Σχολής και ο πιανίστας Άρης Γαρουφαλής (1942-2013) που υπήρξε διευθυντής του Ωδείου Αθηνών και της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών. Στις μέρες μας υπάρχει πληθώρα μουσικών τάσεων με φεστιβάλ, καλλιτεχνικά σχήματα, ερασιτεχνικές ομάδες, χορωδίες, και φιλαρμονικές.

1. Άγιος Νικόλαος στο Ποτάμι
2. Παραδοσιακός οικισμός Άνω Βαθέος
3. Εκκλησιά Προφήτη Ηλία στην κορυφή του Καρβούνη.
4. Μονή Προφήτη Ηλία
5. Θεατρική παράσταση, έργο του Ευγ. Ο΄Νηλ.
6. Νεοκλασικό αρχοντικό στο Καρλόβασι

Θέατρο

Η θεατρική δημιουργία στο νησί μετράει 2.500 χρόνια. Ως ο πλέον σημαντικός σκηνογράφος των αρχαίων τραγικών, αναφέρεται ο Αγάθαρχος ο Σάμιος, ο οποίος μελέτησε ιδιαίτερα τις τεχνικές προοπτικές στη ζωγραφική και σκηνογραφία.

Στα νεότερα χρόνια δημιουργήθηκαν θεατρικά δρώμενα συνδεδεμένα με την κοινωνική ζωή, όπως το έθιμο του Καδή, που αναβιώνει την Αποκριά. Στη σύγχρονη θεατρική διαδρομή, αναδείχθηκαν διάφοροι ερασιτεχνικοί θίασοι. Ξεχωριστή παρουσία έχει η Θεατρική Ομάδα Σάμου που από το 1985 ανεβάζει ποιοτικές παραστάσεις. Μέλος της Ομοσπονδίας Ερασιτεχνικών Θιάσων Αιγαίου, έχει βραβευτεί πανελλαδικά πολλές φορές. Στο νησί έχουν διεξαχθεί τρεις συναντήσεις ερασιτεχνικών θιάσων Αιγαίου και κάθε καλοκαίρι πολλά θεατρικά σχήματα παρουσιάζουν τα έργα τους στο αρχαίο θέατρο Πυθαγορείου, στο θέατρο του Άη Γιαννάκη στο Άνω Βαθύ και σε υπαίθριους κυρίως χώρους.

Χορός

Η ιστορία του χορού στη Σάμο ξεκινά από τις τελετουργίες της θεάς Ήρας. Οι αναπαραστάσεις ρυθμών και κινήσεων στην αρχαία ελληνική τέχνη μεταφέρθηκαν στην πλούσια χορευτική κουλτούρα του νησιού. Το υψηλό ενδιαφέρον σήμερα για τους παραδοσιακούς αλλά και σύγχρονους χορούς εκφράζεται με το μεγάλο αριθμό συμμετοχής σε τοπικούς χορευτικούς συλλόγους.

Στη Σάμο υπάρχει μια εδραιωμένη χορευτική κοινότητα και διεξάγονται ετήσια χορευτικά φεστιβάλ και εκδηλώσεις. Κλασικό μπαλέτο, τζαζ, σύγχρονος χορός διδάσκονται σε τοπικές σχολές, ενώ φιλοξενούνται σεμινάρια με παγκοσμίως αναγνωρισμένους καλλιτέχνες, όπως ο Edward Truitt, ο Bruno Caverina και ο Ντάνιελ Lommel.

Εικαστικές Τέχνες

Η εικαστική δημιουργία στη Σάμο επικεντρώνεται κυρίως στους τομείς της αιογραφίας, της ζωγραφικής, της φωτογραφίας και της γλυπτικής. Μεταξύ των σημαντικότερων σύγχρονων καλλιτεχνών συγκαταλέγονται ο αιογράφος Ιωάννης Σιταράς, ο ζωγράφος και γλύπτης Αριστοτέλης Σολούνιας, οι ζωγράφοι Κωνσταντίνος Ευρυγένης και Νίκος Κυπραίος καθώς και ο φωτογράφος Εμμανουήλ Κουπέ Καλομοίρης.

Τοπική Κουζίνα

Η Σαμιώτικη γαστρονομία συνδυάζει με ευρηματικότητα τοπικές παραδόσεις με φρέσκα προϊόντα και επιρροές από Δύση και Ανατολή. Η τοπική κουζίνα περιλαμβάνει κυρίως πιάτα λαχανικών, θαλασσινά αλλά και κρεατικά, σε πολλές ενδιαφέρουσες παραλλαγές που ικανοποιούν όλα τα γούστα. Μερικές χαρακτηριστικές συνταγές: Φρέσκα αμπελόφυλλα τυλιχτά με ρύζι και άνηθο - τα γνωστά "ντολμαδάκια" (ή "γιαπράκια" για τους ντόπιους), συνοδεία γιαουρτιού. Τηγανίτες, ζυμωμένες με μεράκι, πασπαλισμένες με κασι-

κίσιο τυρί ή μέλι. Αρνάκι τυλιχτό σε μελιτζάνες, σιγομαγειρεμένο στο φούρνο, με σάλτσα ντομάτας και κόκκινο κρασί. Ρεβυθοκεφτέδες με φρέσκα ντομάτα ή κολοκυθοκεφτέδες με δυόσμο και τυρί. Τα ξακουστά σαμιώτικα μπουρεκάκια με χειροποίητο φύλλο, γεμιστά με γλυκιά κολοκύθα "λύρα", φέτα και άρωμα κανέλας. Θαλασσινά στα κάρβουνα συνοδευόμενα με άγρια χόρτα του βουνού και λαδολέμονο. Χταπόδι κρασάτο με γλυκό σαμιώτικο κρασί και κρεμμυδάκια. Ντόπιο κασιόκι, γεμιστό με ρύζι και αρωματικά, ψημένο σε ξυλόφουρνο.

Τα τοπικά εδέσματα συνοδεύουν τα πολυβραβευμένα σαμιώτικα κρασιά με κυρίαρχες τις φρουτώδεις νότες μοσχάτου σταφυλιού. Το σαμιώτικο ούζο, η «σούμα» και αποστάγματα, είναι εξαιρετικά συνοδευτικά μεζέδων ή δροσιστικά aperitif. Ξεχωριστή θέση στη ντόπια ζαχαροπλαστική κατέχουν τα γλυκά του κουταλιού, φτιαγμένα με μεράκι και ποικιλία καρπών της σαμιακής γης. Τα ξεροτήγανα (γνωστά ως "δίπλες" ή "κατιμέρια") πασπαλισμένα με τριμμένα καρύδια και ντόπιο μέλι. Η μουσταλευριά, κρέμα από μούστο μοσχάτου σταφυλιού με κανέλα και σουσάμι.

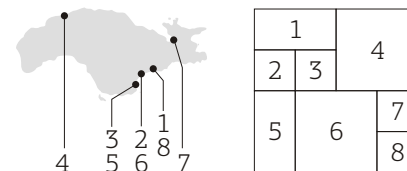
Φεστιβάλ / Festivals

Αξιοσημείωτες πολιτιστικές εκδηλώσεις διεξάγονται στο νησί με καταξιωμένους καλλιτέχνες, κυρίως κατά τους θερινούς μήνες.

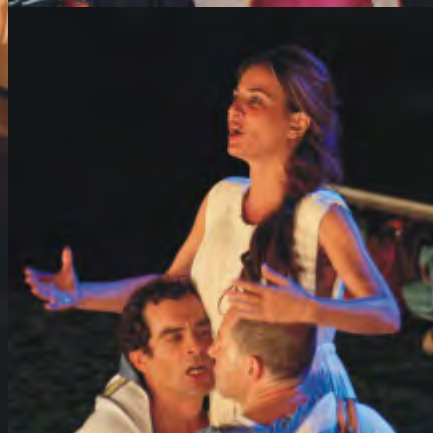
Το Φεστιβάλ «Ηραία-Πυθαγόρεια», με έναυσμα την αναπαράσταση αρχαίων τελετουργιών προς τιμή της θεάς Ήρας πλαισιώνεται από μουσικές εκδηλώσεις, δρώμενα και ενδιαφέρουσες ημερίδες.

Το «Ireon Music Festival», ένα ζωντανό τρίημερο σύγχρονης ελληνικής και διεθνούς μουσικής κάθε Αύγουστο, έχει εδραιωθεί με εμφανίσεις γνωστών καλλιτεχνών όπως, ο Βασίλης Παπακωνσταντίνου, ο Σωκράτης Μάλαμας, οι Locomondo, οι Stranglers, οι Stereo Mcs, ο Peter Hook.

Το «Young Artists Festival» στο αρχαίο θέατρο Πυθαγορείου, τελεί υπό την αιγίδα του ιδρύματος Schwarz και μας ταξιδεύει στο μαγικό κόσμο της μουσικής με αξιόλογους καλλιτέχνες από όλον τον κόσμο.

1. Συναυλία κλασικής μουσικής, Αρχαίο Θέατρο Πυθαγορείου
2. Σύγχρονος χορός, Θέατρο Πνευματικού Ιδρύματος Δημοπίριου
3. Ireon Music Festival
4. Συναυλία rock μουσικής, Καρλόβασι
5. Ireon Music Festival
6. Φεστιβάλ «Ηραία-Πυθαγόρεια»
7. Φεστιβάλ παραδοσιακών χορών στο ανοικτό Θέατρο του Άη Γιαννάκη
8. Θεατρική παράσταση, Αρχαίο Θέατρο Πυθαγορείου

Αστική Ζωή, Χωριά & Οικισμοί

Αστικά κέντρα

Σάμος: Η πόλη της Σάμου, κτισμένη αμφιθεατρικά γύρω από τον κόλπο Βαθέος, είναι η πρωτεύουσα του νησιού από την εποχή της Ηγεμονίας. Το δημαρχείο στεγάζεται στο ανακαινισμένο κτίριο της παλαιάς Βουλής των Σαμίων, με το αρχαιολογικό Μουσείο και το μεγαλοπρεπή ναό του Αγίου Σπυρίδωνα, εκατέρωθεν. Νεοκλασικά και παραδοσιακά κτίρια κοσμούν την πόλη. Η προκυμαία με την πλατεία Πυθαγόρα και το χαρακτηριστικό γλυπτό λιονταριού, σύμβολο ανδρείας των Σαμίων, αποτελεί βασικό κέντρο αστικής ζωής.

Καρλόβασι: Πόλη με λαμπρό παρελθόν, κτισμένη στις παρυφές καταπράσινων βουνοπλαγιών όπου οι βαθμιδωτές καλλιέργειες εναλλάσσονται με πυκνά πευκοδάση. Αποτελείται από τους οικισμούς Παλαιό, Νέο και Μεσαίο Καρλόβασι, το Λιμάνι και τον Όρμο. Στο Καρλόβασι έχει την έδρα της η Σχολή Θετικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Πλούσια παλιά αρχοντικά και επιβλητικές εκκλησίες δημιουργούν την εικόνα μιας πόλης όπου συμβαδίζει η παράδοση με την επιχειρηματικότητα, το νέο με το παλιό.

Άνω Βαθύ: Ένας από τους παλαιότερους οικισμούς του νησιού που διατηρεί σε μεγάλο βαθμό τον παραδοσιακό χαρακτήρα του με πανέμορφα σπίτια, καλντερίμια, γραφικές πλατείες και πολλές εκκλησίες. Χαρακτηριστικός πόλος έλξης ο δίκλιτος ναός του «Αγ Γεωργίου» του 1799 και το ομώνυμο ανοικτό θεατράκι στο οποίο διοργανώνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Πυθαγόρειο: Κτισμένο στα ερείπια της αρχαίας πόλης της Σάμου, κάποτε φτωχό ψαροχώρι, σήμερα είναι το πιο δημοφιλές, κοσμοπολίτικο θέρετρο του νησιού. Λόγω των σημαντικών αρχαιολογικών ευρημάτων έχει χαρακτηριστεί ως Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Παραλίες, εστιατόρια, καφέ, νυχτερινή ζωή, ημερήσιες εκδρομές με καΐκι, αποτελούν στοιχεία που ελκύουν τους επισκέπτες. Το λιμάνι και η γειτονική μαρίνα φιλοξενούν μικρά και μεγάλα σκάφη. Από εδώ ξεκινούν και θαλάσσια δρομολόγια για τα Δωδεκάνησα.

Μαραθόκαμπος: Στους πρόποδες του Κέρκη με όμορφα πετρόκτιστα σπίτια και μικρά δρομάκια, διατηρεί ιστορικές αναφορές από τις αρχές του 17ου αιώνα. Τουριστικά αναπτυγμένες παραθαλάσσιες περιοχές του Μαραθόκαμπου είναι ο Όρμος και ο Κάμπος.

Χωριά & Οικισμοί

Βορειοανατολική Σάμος

Κοκκάρι: Γραφικό ψαροχώρι το οποίο εξελίχθηκε σε περιζήτητο τουριστικό προορισμό, με υπέροχες παραλίες. Στις καταπράσινες πλαγιές που το περιβάλλουν, διατηρούνται υπέροχα περιπατητικά μονοπάτια ανάμεσα σε πευκοδάση και αμπελώνες. Στην περιοχή καλλιεργείται η σαμιακή ορχιδέα.

Βουρλιώτες: Πανέμορφο ορεινό χωριό, χρονολογείται από το 16ο αιώνα. Λίγο έξω από το χωριό βρίσκεται το παλαιότερο μοναστήρι της Σάμου, η Μονή της Παναγίας Βροντά. Η διαδρομή με χωματόδρομο, μέσα από πευκοδάση και καλλιέργειες, καταλήγει ψηλά στην κορυφή της Αμπέλου (Καρβούνης).

Άγιος Κωνσταντίνος: Παραθαλάσσιος οικισμός με αλιευτικό καταφύγιο και τουριστικές υποδομές. Στις ανατολικές παρυφές του, από μικρή κατάφυτη ρεματιά με πλατάνια, ξεκινούν ιδιαίτερες περιπατητικές διαδρομές.

Μανωλάτες: Χωριό με έντονο τοπικό χρώμα, γραφικές γειτονιές και μαγευτική θέα. Φιλοξενεί μια μικρή αποικία ντόπιων και ξένων καλλιτεχνών καθώς και εξαιρετικές ταβέρνες.

Άμπελος: Αμφιθεατρικά κτισμένη σε υψόμετρο 300 μέτρων περίπου, με μοναδική θέα στο Αιγαίο. Πολλά μονοπάτια ξεκινούν από εδώ για εξερευνησεις στην κατάφυτη περιοχή.

Σταυρινήδες: Μικρό ορεινό χωριό με άφθονες πηγές, περικυκλωμένο από ρεματιές και δάση.

Παλιόκαστρο: Ονομάστηκε έτσι από τα απομεινάρια παλαιού κάστρου στην περιοχή. Οι ταβερνούλες στις μικρές πλατείες του, προσελκύουν πολλούς θαμώνες. Στους κοντινούς παραθαλάσσιους οικισμούς **Κέρβελη**, **Ποσειδώνιο**, **Κλήμα** και **Ψιλή Άμμος**, με θέα τα κοντινά μικρασιατικά παράλια συναντάμε μικρές, ήρεμες παραλίες και ταβερνάκια με θαλασσινούς μεζέδες.

Νοτιοανατολική Σάμος

Μυτιληνιοί: Κωμόπολη κτισμένη αμφιθεατρικά σε κοιλάδα με πολλές εκκλησίες και εξωκλήσια. Εκεί βρίσκεται και το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας με ενδιαφέροντα εκθέματα. Οι ταβέρνες και τα καφενεία της κεντρικής πλατείας είναι πάντα γεμάτα από μόνιμους κατοίκους και επισκέπτες. Ο θερινός κινηματογράφος θα σας ταξιδέψει στο χρόνο με προβολές ταινιών σε πανέμορφο κήπο.

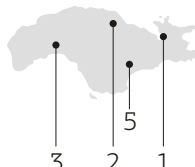
Χώρα: Η παλαιά πρωτεύουσα του νησιού. Αξίζει να επισκεφθεί κανείς την παλαιά Μητρόπολη, τις βρύσες και τα παραδοσιακά πλυσταριά.

Μύλοι: Από τους πιο παλιούς οικισμούς του νησιού, στις όχθες του ποταμού Ίμβρασου. Περιβάλλεται από καλλιέργειες εσπεριδοειδών. Νότια στο δρόμο προς Ηραίων συναντάμε τον Πύργο του Σαρακίνη που χρονολογείται στον 16ο αιώνα.

Ηραίων: Παραθαλάσσιος οικισμός που πήρε το όνομα του από τον αρχαίο ναό της Ήρας. Στην όμορφη ακρογιαλιά υπάρχουν πολλά ταβερνάκια και καφέ.

1	2
3	5
4	

1. Το Βαθύ από ψηλά
2. Γειτονιά στο χωριό Βουρλιώτες
3. Μαραθόκαμπος με τον συννεφιασμένο Κέρκη
4. Κρίκος σε παραπόρτι
5. Το χωριό Μύλοι

Μαυρατζαίοι: Προορισμός για φυσιολάτρεις με μονοπάτια προς το όρος Άμπελος. Το χωριό είναι γνωστό για τα αγγειοπλαστικά του εργαστήρια. Πολύ κοντά βρίσκεται η Μονή Τιμίου Σταυρού.

Κουμαραδαίοι: Πήρε το όνομά του από τις κουμαριές που φυτρώνουν στην περιοχή. Παλαιότερα ήταν από τα πρώτα «λαδοχώρια» της Σάμου. Νοτιανατολικά βρίσκεται η Μονή της Μεγάλης Παναγίας.

Πύργος: Κεφαλοχώρι χτισμένο στις όχθες του Αμφίλυσου ποταμού γνωστό για το περίφημο θυμαρίσιο μέλι. Γραφικά καφενεδάκια και ταβέρνες υπάρχουν στα στενά πλακόστρωτα δρομάκια του.

Μεσόγειο-Πάνδροσος: Δύο μικρά γειτονικά χωριουδάκια ανάμεσα σε πευκοδάση και αμπελώνες, σε υψόμετρο 600 μέτρων. Άλλοτε, ονομαζόνταν Αρβανίτες.

Παγώνδας: Χτισμένος αμφιθεατρικά, περιβάλλεται από αμπελώνες και ελαιώνες. Πόλος έλξης η υπέροχη πλατεία και το μικρό λαογραφικό μουσείο.

Σπαθαραίοι: Το «μπαλκόνι» της νότιας Σάμου με θέα ως τα Δωδεκάνησα. Αξίζει κανείς να περιηγηθεί στα σοκάκια και να επισκεφθεί την τρίκλιτη βασιλική εκκλησία του Ταξιάρχη Μιχαήλ και το δημοτικό σχολείο, κτίσμα του 1931.

Το νησάκι **Σαμιοπούλα** με την εξωτική παραλία Ψαλίδα, σε απόσταση μόλις 850μ από τις νοτιότερες ακτές της Σάμου είναι προσβάσιμο με μικρά καΐκια από Πυθαγόρειο και Ηραϊόν.

Βορειοδυτική Σάμος

Πλάτανος: Χτισμένος ψηλά στον Καρβούνη, ανάμεσα σε δάση και κλιμακωτούς αμπελώνες με εκπληκτική θέα στον επιβλητικό Κέρκη. Το δημοτικό σχολείο, παλιές κατοικίες, βρύσες και πλυσταριά αποτελούν εξαίρετα δείγματα λαϊκής αρχιτεκτονικής. Η γραφική πλατεία με τα πλατάνια σφύζει από ζωή με φιλόξενα καφενεία και ταβέρνες.

Υδρούσσα: Ονομαστή για τα πολλά τρεχούμενα νερά και τα όμορφα πετρόκτιστα σπίτια. Ο επισκέπτης αξίζει να δει το Ναό των Αγίων Αθανασίου και Κυρίλλου του 18ου αιώνα.

Κοντακίεκα: Χωριό με πολλά αμπέλια και υπέροχη θέα. Ανατολικά, σε απότομη πλαγιά και υψόμετρο 650 μέτρων, στην τοποθεσία «Καστροβούνι» σώζονται ερείπια βυζαντινού οικισμού. Επίκεινό του είναι ο «Άγιος Νικόλαος» ή «Λιμανάκι» με μικρή παραλία, εξωκλήσι και ταβερνάκι για θαλασσινούς μεζέδες.

Κοντέικα: Χωριουδάκι με δροσερή πλατεία, ιδανική για ανάπαυλα, περικυκλωμένο από δάση και καλλιέργειες.

Άγιοι Θεόδωροι: Όμορφο μικρό χωριό, κρυμμένο σε καταπράσινη ρεματιά, με πευκώδη βλάστηση.

Λέκκα: Κτισμένη σε κατάφυτη περιοχή, με μαγευτική θέα από την πλατεία της, στο Αιγαίο και στο Καρλόβασι. Έχει διατηρήσει το χρώμα μιας παλιάς εποχής.

Καστανιά: Γραφικό χωριό στους πρόποδες του Κέρκη με πλούσια βλάστηση, αμπελώνες και τρεχούμενα νερά.

Κοσμαδαίοι: Χωριουδάκι ψηλά στον Κέρκη με όμορφη θέα. Από εκεί ξεκινά διαδρομή μέσα από το δάσος για τη χαράδρα του Κακοπέρατου, όπου συναντάμε τη Μονή της Παναγίας και σπήλαιο με εκκλησάκι.

Στην ευρύτερη περιοχή της βορειοδυτικής Σάμου υπάρχουν και πολλοί μικροί, αλλά γραφικοί οικισμοί: **Τσουρλαίοι, Νικολούδες, Σουρήδες, Σακουλέικα, Σεβαστέικα.**

Νοτιοδυτική Σάμος

Κουμέικα: Χτισμένα ανάμεσα σε λόφους διαθέτουν μια πανέμορφη πλατεία, με αιωνόβιο πλάτανο, παραδοσιακές βρύσες και καφενεδάκι.

Σκουρέικα και Νεοχώρι: μικρά γειτονικά χωριουδάκια με στενά δρομάκια και όμορφες γειτονιές. Στην ευρύτερη περιοχή συναντάμε τους γαλήνιους παραθαλάσσιους οικισμούς της Βελανιδιάς, του Μπάλου, του Πέρρη και του Πεύκου, με ξεχωριστές παραλίες και ωραία ταβερνάκια.

Όρμος Μαραθοκάμπου: Παραθαλάσσιο παλιό ψαροχώρι, με ταβερνάκια στο λιμάνι που κάποτε ονομαζόταν «Γιαλός». Διαθέτει μαρίνα, αλιευτικό καταφύγιο και μικρό μουσείο παραδοσιακής ναυπηγικής τέχνης.

Βοτσαλάκια: Τουριστικά ανεπτυγμένη περιοχή κατά μήκος της ομώνυμης παραλίας από όπου φαντάζει επιβλητικός ο ορεινός όγκος του Κέρκη.

Καλλιθέα: με υπέροχη θέα προς Ικαρία κι ένα από τα ωραιότερα ηλιοβασιλέματα της Σάμου. Ψηλότερα, σε πυκνόφυτη πλαγιά βρίσκεται σπήλαιο με το εκκλησάκι της Παναγίας Μακρινής. Στον όρμο του Αγίου Ισίδωρου συναντάμε ένα από τα παλαιότερα καρνάγια της Σάμου.

Δρακαίοι: Το πιο απομακρυσμένο χωριό του νησιού, σε κατάφυτη, βραχώδη πλαγιά του Κέρκη. Η θέα του εκτείνεται από τα μικρασιατικά παράλια ως το ακρωτήριο Δράκανο της Ικαρίας - αρχαίο παρατηρητήριο και φρουκτωρία, από όπου πιθανολογείται ότι αντλεί την ονομασία του.

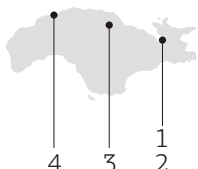
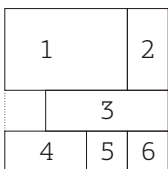
Έθιμα και Παραδόσεις

Η παράδοση είναι ζωντανό κομμάτι της κοινωνικής ζωής του νησιού. Ξεχωριστό έθιμο είναι η παρασκευή της λεγόμενης «γιορτής», που μαγειρεύεται ολονύχτια σε τεράστια καζάνια κατά την παραμονή θρησκευτικών εορτών και προσφέρεται μετά τη θεία λειτουργία. Βασική πρώτη ύλη είναι το σιτάρι με κρεμμύδια και κατσίκι. Παραλλαγή είναι το «κεσκέκι», όπου το σιτάρι δεν αλέθεται, αλλά χρησιμοποιείται κοπανισμένο.

Τις Απόκριες σε πολλά χωριά αναβιώνει το έθιμο του Καδή, που σατιρίζει την επικαιρότητα μέσα από παραστάσεις μιας άλλης εποχής. Το Πάσχα στο Μαραθοκάμπο διατηρείται το έθιμο των «Οβίδων». Στις αρχές της άνοιξης αναβιώνει η «Στανιδόκλα», μια μεγάλη υπαίθρια κούνια για νέους και νέες. Στις 23 Ιουνίου του Άη Γιάννη του Κλήδονα ανάβουν μεγάλες φωτιές κι οι νέοι πηδούν πάνω από τις φλόγες.

Πολλά και με μεγάλη συμμετοχή είναι και τα υπαίθρια πανηγύρια, με ζωντανή μουσική, χορούς, εδέσματα και άφθονο σαμιώτικο κρασί. Είναι κυρίως εμπνευσμένα από τοπικά έθιμα και παραδοσιακά προϊόντα, όπως η «Γιορτή Τηγανίτας» στους Μυτιληνιούς και στον Πλάτανο, η «Γιορτή του Πορτοκαλιού» στους Μύλους, η «Γιορτή του Κρεμμυδιού» στα Κουμέικα, η «Γιορτή της Σούμας» σε Καστανιά, Πάνδροσο και πολλά ορεινά χωριά, τα «Κυβελομαγειρέματα» στον Πύργο, η «Γιορτή της Μουσταλευριάς» στο Μεσόγειο, κ.ά.

1. Οικισμός Άνω Βαθέος
2. Άη Γιαννάκης και κόλπος Βαθέος
3. Παραδοσιακός φούρνος
4. Νεοκλασικό κτίριο στο Καρλόβασι
5. Κουτσομούρες τηγανιτές
6. Παραδοσιακές τηγανίτες με τυρί

Θρησκευτική Ζωή

Η θρησκεία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του χαρακτήρα, της ιστορίας και της κοινωνικής ζωής της Σάμου καθώς ήταν πάντα κύριος πνευματικός κρίκος.

Μοναστήρια, Εκκλησίες, Εξωκλήσια

Το νησί είναι διάσπαρτο από ξωκλήσια, μετόχια και μονές, που χρονολογούνται από τον 16ο αιώνα και μετέπειτα, ενώ υπάρχουν και εκκλησιαστικά κτίσματα από τον 11ο αιώνα. Τα σημαντικότερα είναι:

Μονή Αγίας Ζώνης, χτισμένη το 1695. Βρίσκεται στην κοιλάδα της Βλαμαρής, έχει τοιχογραφίες του 17ου αιώνα, ξυλόγλυπτο τέμπλο και αξιόλογη βιβλιοθήκη με πατριαρχικά έγγραφα και πολύτιμα σκεύη.

Μονή Ζωοδόχου Πηγής, χτίστηκε στα μέσα του 18ου αιώνα, σε υψόμετρο περίπου 400 μέτρων με πανοραμική θέα στα μικρασιατικά παράλια. Στο εσωτερικό της ο επισκέπτης μπορεί να δει το αξιοθαύμαστο ξυλόγλυπτο τέμπλο ενώ οι μαρμαρίνες κολώνες προέρχονται από αρχαίο ιερό της Μιλήτου.

Μονή Παναγίας Σπηλιανής, βρίσκεται στο λόφο πάνω από το Πυθαγόρειο. Σε σπήλαιο που αποτελούσε τόπο λατρείας από την αρχαιότητα είναι χτισμένο το ομώνυμο εκκλησάκι όπου ρέει αγίασμα.

Μονή Τιμίου Σταυρού, κοντά στους Μαυρατζαίους. Εκκλησία του 17ου αιώνα σε ρυθμό τρίκλιτης βασιλικής με τρούλο. Εκεί φυλάσσεται επίχρυσος ξυλόγλυπτος άμβωνας και εντυπωσιακός δεσποτικός θρόνος

Μονή Μεγάλης Παναγίας, κοντά στους Κουμαραδαίους, με υπέροχες τοιχογραφίες του 16ου αιώνα και επιχρυσωμένο ξυλόγλυπτο δεσποτικό θρόνο, άμβωνα και τέμπλο του 18ου αιώνα.

Μονή Παναγίας Βροντιανής, στους Βουρλιώτες. Είναι το παλαιότερο μοναστήρι του νησιού (1566) με εκκλησία σε ρυθμό μονόκλιτης βασιλικής με τρούλο. Στο εσωτερικό του διασώζονται επίχρυσος, ξυλόγλυπτο τέμπλο, επιβλητικός ξυλόγλυπτος θρόνος και χαρακτηριστικές τοιχογραφίες.

Μονή Αγίας Τριάδας, στην περιοχή των Μυτιλνιτών. Είναι το νεότερο μοναστήρι του νησιού (1824) με υπέροχο μαρμάρινο τέμπλο και ασπένια

εικόνα της Ζωοδόχου Πηγής. Σύμφωνα με την παράδοση, ο τρούλος στηρίζεται σε κολώνες από κτίσμα της αρχαίας Σάμου.

Μονή Προφήτη Ηλία, βορειοδυτικά του Καρλοβάσου στο δρόμο προς Κοντέικα. Η εκκλησία είναι μονόκλιτη βασιλική με τρούλο. Ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής το κτισμένο με τούβλα περιστύλιο.

Παναγία Σαραντασκλιώτισσα, απομακρυσμένο εξωκλήσι στη νοτιο-ανατολική πλευρά του Κέρκη. Κτισμένο σε σπήλαιο και υψόμετρο 320 μέτρων με ανάβαση σε απότομο βράχο.

Μονή της Ευαγγελίστριας, σε απόκρημνη πλαγιά του Κέρκη, πάνω από το Μαραθόκαμπο σε υψόμετρο 700μ. Θεωρείται μία από τις παλαιότερες εκκλησίες της Σάμου

Μονή Ζωοδόχου Πηγής Κακοπεράτου, σε ερημική χαράδρα και υψόμετρο 600 μέτρων κοντά στο χωριό Κοσμαδαίοι.

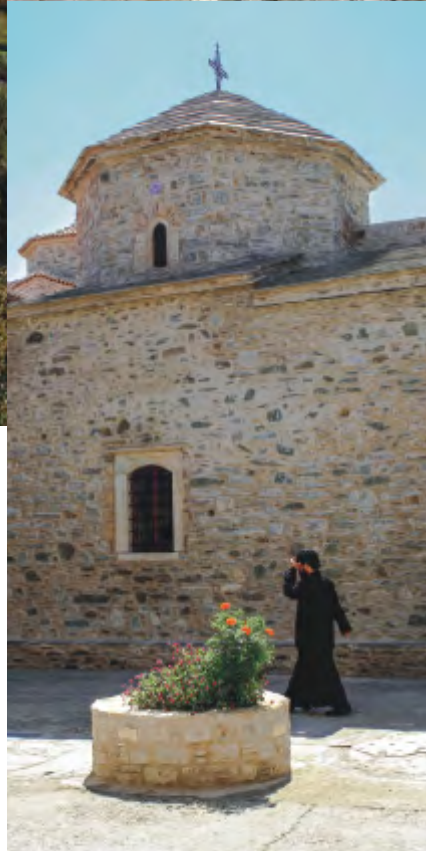
Η Παναγία Μακρινή είναι απομακρυσμένο εξωκλήσι κτισμένο σε σπήλαιο πάνω από το χωριό Καλλιθέα. Παλαιότερα, στα σπήλαια της κατάφυτης περιοχής έβρισκαν καταφύγιο ασκητές.

Η Μεταμόρφωση στο Ποτάμι Καρλοβάσου, γνωστή και ως «Παναγία του Ποταμιού». Ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου απλού τετρακίονιου ναού. Οι μαρμαρίνοι κίονες που στηρίζουν τον τρούλο προέρχονται πιθανότατα από κάποιο αρχαίο μνημείο. Στην κατασκευή διακρίνονται τρεις φάσεις η βυζαντινή, η γενοואτική και η νεότερη.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμονας βρίσκεται στη νοτιοδυτική άκρη της Σάμου πάνω από γραφικό κολπίσκο με θέα τη βραχονησίδα Κάτερργο και τους Φούρνους.

Θρησκευτικές εορτές και πανηγύρια

Σημεία αναφοράς για την κοινωνική ζωή της Σάμου είναι οι θρησκευτικές εορτές. Η μεγαλύτερη είναι της 6ης Αυγούστου, κατά την οποία εορτάζεται στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος στο Πυθαγόρειο, η νικηφόρος ναυμαχία του 1824 όπου «Χριστός Σάμον έσωσεν». Σημαντικές θρησκευτικές εορτές με ξεχωριστά έθιμα είναι: το Πάσχα, της Ζωοδόχου Πηγής (17 Απριλίου), του Άη Γιάννη του Κλήδονα (24 Ιουνίου), του Προφήτη Ηλία (20 Ιουλίου), της Παναγίας (15 Αυγούστου), της Παναγίας Βροντιανής (8 Σεπτεμβρίου), του Τιμίου Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου), των Ταξιαρχών (11 Νοεμβρίου).

1	2	3
4	5	
	7	8
6		

1. Τρεις Εκκλησιές κοντά στο Άνω Βαθύ
2. Λεπτομέρεια εκκλησίας
3. Εξωκλήσι Απ Γιάννης στην περιοχή Αγιάδες
4. Μονή Μεγάλης Παναγίας
5. Απ Γιαννάκης
6. Μονή Προφήτη Ηλία
7. Η Μονή της Παναγίας Βροντιανής
8. Εσωτερικό ναού της Παναγίας Βροντιανής

Τοπική Οικονομία

Τουρισμός & Υπηρεσίες

Ο τουρισμός στη Σάμο ξεκίνησε να αναπτύσσεται τη δεκαετία του 1960 κυρίως στις περιοχές Πυθαγορείου, Κοκκαρίου και Αγίου Κωνσταντίνου. Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1980 εξαπλώθηκε σε ολόκληρο το νησί, με έμφαση στις παραθαλάσσιες περιοχές. Σήμερα, υπάρχουν αξιόλογα καταλύματα και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών είναι διαρκώς αναβαθμιζόμενη και ακολουθεί τις σύγχρονες τάσεις και πρότυπα.

Οι δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης είναι μεγάλες και υπάρχουν σχέδια για νέες επενδύσεις με στόχο την προσέλκυση επισκεπτών με έμφαση στο δίκτυο ορεινών χωριών, τις βιωματικές δραστηριότητες, τον πολιτισμό, τη γαστρονομία, τη φύση. Σε ανάπτυξη βρίσκεται ο τουρισμός κρουαζιέρας, το άνοιγμα νέων αγορών και η διασύνδεση με τα Μικρασιατικά παράλια, καθώς η Σάμος αποτελεί τη νέα τάση για επισκέπτες από Τουρκία. Πολλοί Ευρωπαίοι επιλέγουν το νησί για μόνιμη διαμονή. Επενδύουν σε νέα ακίνητα ή ανακαινίζουν παλαιά κτίσματα, συντελώντας στη διατήρηση της τοπικής αρχιτεκτονικής.

Ο διεθνής **αερολιμένας «Αρίσταρχος ο Σάμιος»** είναι σύγχρονος, ασφαλής και εξυπηρετεί πολλές εγχώριες και διεθνείς πτήσεις.

Στην περιοχή Πυθαγορείου λειτουργεί **μαρίνα** χωρητικότητας 235 σκαφών με σύγχρονες υποδομές και υπηρεσίες. Τα δύο βασικά **λιμάνια** του νησιού, της Σάμου (Βαθέος) και του Καρλοβάσου, συνδέονται με την κεντρική και Βόρεια Ελλάδα (Κυκλάδες, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη, Καβάλα) αλλά και τη γειτονική Τουρκία. Το λιμάνι Πυθαγορείου συνδέεται με Δωδεκάνησα και Τουρκία. Μικρότερα λιμάνια και καταφύγια σκαφών υπάρχουν στους παραθαλάσσιους οικισμούς Κοκκάρι, Άγιος Κωνσταντίνος, Όρμος Μαραθοκάμπου.

Αγροτική Παραγωγή & Βιοτεχνία

Από την αρχαιότητα η Σάμος ήταν νησί πλούσιο και αυτάρκες. Σε αυτό συντελούν η μορφολογία, η σύσταση του εδάφους και οι άφθονες πηγές. Η εύφορη σαμιακή γη παράγει προϊόντα με ξεχωριστή ποιότητα.

Το μοσχάτο κρασί, ονομασίας προέλευσης Σάμου, παράγεται από το σταφύλι «Μικρόρωγο Μοσχάτο Σάμου» το οποίο καλλιεργείται σε αναβαθμίδες ως και υψόμετρο 900 μέτρων. Ξεχωρίζει για το πλούσιο άρωμα και τη γεμάτη, φρουτώδη γεύση του. Το σαμιακό κρασί ήταν ξακουστό από την αρχαιότητα και αναφέρεται στη μυθολογία πως η άμπελος αποτελούσε δώρο του Διόνυσου στη Σάμο. Από τον 15ο αιώνα καταγράφεται από περιηγητές ως η κύρια μεταποιητική δραστηριότητα του νησιού. Από τα τέλη του 19ου αιώνα τροφοδοτούνται με σαμιακό κρασί οι διεθνείς αγορές, ενώ η Καθολική Εκκλησία το προμηθεύεται για τη Θεία Ευχαριστία. Τα ξηρά και γλυκά κρασιά της Ένωσης Οινοποικιτικών Συνεταιρισμών Σάμου έχουν τιμηθεί με δεκάδες χρυσά βραβεία και εκατοντάδες διακρίσεις.

Οι ντόπιοι **ελαιώνες** παράγουν ελαιόλαδο εξαιρετικής ποιότητας που ξεχωρίζει για τη μεστή γεύση του, την καθαρότητα, την υφή του.

Μέλι, με ξεχωριστές γεύσεις, υφή και πλούσια αρώματα, λόγω των ποικίλων αρωματικών φυτών και δέντρων. Ακόμη παράγεται γύρη, πρόπολη και βασιλικός πολτός.

Το ούζο αποτελεί ένα από τα πιο γνωστά και παραδοσιακά προϊόντα απόσταξης της Σάμου. Ξεχωρίζει για την ιδιαίτερη γεύση και το άρωμα γλυκάνισου. Η σούμα είναι ένα ακόμη παραδοσιακό απόσταγμα, που μοιάζει με ρακή. Παρασκευάζεται από στέμφυλα σε παραδοσιακά οικογενειακά αποστακτήρια ορεινών χωριών.

Η ορχιδέα καλλιεργείται από το 1980 σε διάφορες ποικιλίες, με εξαγωγές σε όλον τον κόσμο.

Βότανα & αιθέρια έλαια ανώτερης ποιότητας καλλιεργούνται στο νησί και χρησιμοποιούνται για τις ευεργετικές τους ιδιότητες αλλά και στη μαγειρική.

Άλλα τοπικά προϊόντα είναι τα υφαντά στον αργαλειό, το πράσινο σαπούνι, τα σύκα, οι σταφίδες, τα γαλακτοκομικά (τυρί και γιαούρτι), ο τραχανάς, γλυκά του κουταλιού και μαρμελάδες, κηπευτικά και εσπεριδοειδή, ψάρια και θαλασσινά.

1	2
3	4
	5
	6

1. Σαμώτικα κρασιά
2. Παραγωγή μελιού
3. Λιομάζωμα
4. Ελαιώνας
5. Αμπελώνας σε αναβαθμίδες
6. Τρυγητός αμπελιού

Λαϊκή Τέχνη

Η ανάπτυξη της παραδοσιακής λαϊκής τέχνης στη μικροτεχνία και την αργυροχρυσοδοϊα, σημειώνεται παράλληλα με την οικονομική άνθηση της Σάμου. Περίτεχνα κοσμήματα από χρυσό και άργυρο που δημιουργήθηκαν, εκτίθενται σε ιστορικές συλλογές, όπως αυτή που φιλοξενείται στο Εκκλησιαστικό Βυζαντινό Μουσείο Σάμου.

Ακόμη, παρουσιάζεται έντονη καλλιτεχνική δραστηριότητα που σχετίζεται με τη μεταλλοτεχνία, τη διακοσμητική, τη γλυπτική ξύλου και πέτρας, των οποίων εξαιρετικά έργα συναντάμε κυρίως σε παλαιά αρχοντικά και δημόσια κτίρια.

Γνωστή και αναπτυγμένη από την αρχαιότητα η **τέχνη της αγγειοπλαστικής**. Σε εργαστήρια, κυρίως στα χωριά Μαυρατζαίοι, Κουμαραδαίοι και Μανωλάτες κατασκευάζονται πανέμορφα κεραμικά σε παραδοσιακές και σύγχρονες φόρμες. Χαρακτηριστικό αγγείο η λεγόμενη «Δίκαια Κούπα» με την οποία, σύμφωνα με τη παράδοση, ο Πυθαγόρας δίδαξε την ίση μεταχείριση. Στο εσωτερικό της έχει μια αυλακωτή γραμμή ως όριο, το οποίο εάν κανείς υπερβεί, η κούπα αδειάζει πλήρως.

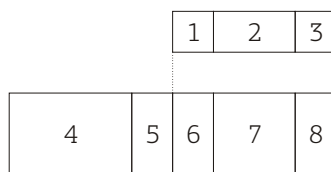
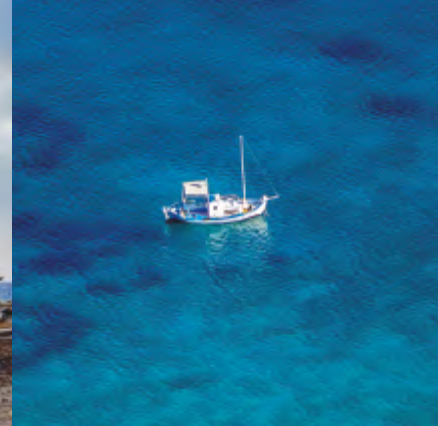
Παραδοσιακή Ναυπηγική

Η ναυπηγική τέχνη άκμασε στη Σάμο από τα αρχαία χρόνια, με τις καλοτάξιδες «Σάμαινες». Η σαμιακή «τραχεία πεύκη» ήταν περιζήτητη και τροφοδοτούσε με ξυλεία τα ναυπηγεία όλης της Ελλάδας, ενώ αποτελούσε την πρώτη ύλη για κατασκευή και των ντόπιων σκαριών.

Οι νησιώτες έζησαν μια περίοδο μακριά από τα παράλια εξ αιτίας των πειρατών, ωστόσο η ναυπηγική επανέκαμψε από τον 17ο αιώνα. Καραβομαραγκοί σχεδίαζαν και ναυπηγούσαν εξαιρετικά σκάφη, όπως «καραβόσκαρα», «μαρτίγο» και «λατίνια».

Η εξέλιξη της ναυπηγικής με σύγχρονες μεθόδους και υλικά, μείωσε την ανάγκη ναυπήγησης ξύλινων σκαφών. Σήμερα, έχουν απομείνει ελάχιστοι ταρσανάδες, όπου κατασκευάζονται ή επισκευάζονται κυρίως ψαράδικα «τρεχαντήρια».

1. Λεπτομέρεια παραδοσιακής λιθοδομής στο χωριό Πλάτανος
2. Ναυπηγείο (ταρσανάς) στο Καρλόβασι
3. Καϊκάκι στον όρμο της Μουρτιάς
4. Αμπελώνας στην περιοχή Μανωλάτες
5. Ευλόγλυπτο τέμπλο και αγιογραφίες σε εξωκλήσι

6. Τρύγος
7. Αγγειοπλάστης στο εργαστήρι
8. Λεπτομέρεια ξύλινης κατασκευής σπιτιού στο Ανω Βαθύ

Φύση & Περιβάλλον

Η Σάμος συνδυάζει μοναδικά βουνό με θάλασσα. Η πυκνή βλάστηση φτάνει ως τις δαντελωτές παραλίες. Πηγές με κρυστάλλινα νερά διαρρέουν το έντονο γεωφυσικό ανάγλυφο. Τόπος ξεχωριστός που αξίζει κανείς να αφιερώσει χρόνο για να τον εξερευνήσει.

Παραλίες

Οι πιο χαρακτηριστικές από τις πανέμορφες παραλίες του νησιού:

Βόρεια Πλευρά

Γαλάζιο, μικρή "κρυμμένη" παραλία με ρηκά, τυρκουάζ νερά.

Λιβαδάκι, οργανωμένη αμμουδιά με ρηκά νερά σε μικρό κολπίσκο.

Μικρή και **Μεγάλη Λάκκα**, ερημικές παραλίες, προσβάσιμες με μονοπάτι ή βάρκα.

Κέρβελη, σε πανέμορφο υπήνεμο κολπίσκο, προσελκύει συνήθως οικογένειες.

Κοκκάρι, τουριστική και δημοφιλής, με βότσαλα, βαθιά καθαρά νερά και έντονο κυματισμό. Είναι οργανωμένη και επιλέγεται από τους λάτρεις των θαλάσσιων σπορ και της καλοκαιρινής διασκέδασης.

Λεμονάκια, όμορφη, οργανωμένη, βοτσαλωτή παραλία με γαλαζοπράσινα νερά.

Τσαμαδού, μια από τις ωραιότερες παραλίες του νησιού με βλάστηση που φτάνει ως την ακρογιαλιά και όμορφη θέα στο Κοκκάρι. Προσελκύει τις νεότερες ηλικίες.

Τσάμπου, υπέροχη, ήσυχη παραλία, με μεγάλα βότσαλα και βαθιά νερά.

Αυλάκια, μικρή και σκιασμένη, ιδανική για οικογένειες.

Κάμπος και **Σβάλα**, απόμερες, ήσυχες παραλίες, με μεγάλα βότσαλα και κυματισμό.

Άγιος Νικόλαος, μικρή παραλία στον ομώνυμο οικισμό, για ήρεμο και απολαυστικό μπάνιο.

Παραλία Καρλοβάσου, δημοφιλής, με ρηκά νερά και άμμο, με το βοριά έχει μεγάλα κύματα.

Ποτάμι, ειδυλλιακή παραλία με ξεχωριστή ομορφιά, από τις πλέον αγαπημένες ντόπιων και επισκεπτών. Σημείο αναφοράς το εξωκλήσι του Αγίου Νικολάου που δεσπόζει από ψηλά και οι μικροί καταρράκτες στο βάθος του φαραγγιού, για μικρές εξερευνήσεις.

Μικρό Σεϊτάνι, πανέμορφη παραλία με βαθιά καθαρά νερά σε άγριο, βραχώδες τοπίο, στο οποίο φτάνει κανείς μέσα από πυκνόφυτο μονοπάτι.

Μεγάλο Σεϊτάνι, μία από τις πλέον απόμακρες αλλά εκπληκτικής ομορφιάς παραλίες του νησιού, εκεί που το φαράγγι του Κέρκη ανοίγεται στη θάλασσα. Προστατευόμενη περιοχή Natura, προσβάσιμη από θάλασσα ή με πεζοπορία.

Νότιες Παραλίες

Ποσειδώνιο, μικρή παραλία σε γραφικό κόλπο με θέα στα μικρασιατικά παράλια.

Κλήμα, διαθέτει ήρεμα, καθαρά νερά, ιδανική για χαλαρή ανάπαυλα.

Ψιλή Άμμος, οργανωμένη αμμουδιά με πολύ ρηκά νερά, κατάλληλη για παιχνίδια στην παραλία και οικογένειες με μικρά παιδιά.

Μυκάλη, από τις μεγαλύτερες παραλίες του νησιού, οργανωμένη σε πολλά σημεία της, με λευκό χοντρό βότσαλο και σμαραγδένια νερά.

Παραλία Πυθαγορείου, ανάμεσα στο Κάστρο Λυκούργου και τα ρωμαϊκά λουτρά, δημοφιλής στους νέους για θαλάσσια σπορ και καλοκαιρινή διασκέδαση.

Ποτοκάκι, μια από τις πιο μεγάλες παραλίες του νησιού, προσφέρει διάφορες δραστηριότητες αλλά και ήσυχα σημεία.

Τσόπελα, απόμερη με άγρια φυσική ομορφιά που καθλώνει, προσβάσιμη από θάλασσα ή χωματόδρομο.

1		
2		3
	4	5

5 4 2 3 1

Παραλίες
1. Τσαμαδού
2. Τσάμπου
3. Κακόρεμα
4. Μεγάλο Σειτάνι
5. Μικρό Σειτάνι

Πέρρη, πανέμορφη, ερημική αμμουδιά.

Μπάλος, μεγάλη βοτσαλωτή παραλία, με βαθιά και καθαρά νερά και μικρή σπηλιά.

Βοτσαλάκια, εκτεταμένη, πολυσύχναστη και οργανωμένη παραλία για πολλές δραστηριότητες.

Χρυσή Άμμος, μια από τις ωραιότερες αμμουδιές, με ρηκά νερά, οργανωμένη, ιδανική για οικογένειες. Επιβλητικός ξεπροβάλλει πάνω της ο ορεινός όγκος του Κέρκη.

Λιμνιώνας, πανέμορφη, οργανωμένη, αμμουδερή παραλία.

Άγιος Ιωάννης Ελεήμονας, απομακρυσμένη παραλία με άγρια ομορφιά και θέα τα νησιά των Φούρνων Βάρασο, απόμερη και ερημική παραλία σε βραχώδες τοπίο.

Χλωρίδα & Πανίδα

Η Σάμος είναι κατάφυτο νησί με έντονο ανάγλυφο και μεγάλη βιοποικιλότητα την οποία οφείλει στους δύο ορεινούς της όγκους και τη γειτνίαση με τα μικρασιατικά παράλια. Πευκοδάση συνυπάρχουν με αμπελώνες, ελαιώνες και εσπεριδοειδή. Πολλά τα είδη ενδημικών, σπάνιων φυτών και βοτάνων. Λόγω του γεωλογικού υπόβαθρου και των άφθονων υδάτινων πηγών έχουν δημιουργηθεί σπήλαια και βράθρα.

Η πλούσια για νησιωτικό τόπο πανίδα της, περιλαμβάνει αγριογούρουνα, λαγούς, το σαμιακό «χρυσό τσακάλι», σκαντζόχοιρους και ερπετά όπως ο χαμαιλέοντας («δραπανόριχος») της Σάμου, σαύρες («κουρκουδίαλοι»), φίδια, βατράκια και χελώνες. Σημαντικός και ο αριθμός των πτηνών όπως το γεράκι, ο αετός, η κουκουβάγια, η πέρδικα, ο κότσυφας, το βραχοκιρκινέζο κ.ά. Οι παράκτιες περιοχές διαθέτουν πτηνόρα είδων και ενδιαφέροντα βυθό, ενώ τα βαθιά θαλασσινά περάσματα αποτελούν διόδους για μεγάλα θηλαστικά, όπως δελφίνια και κήτη. Στις απόμερες βορειοδυτικές ακτές ζει μικρός αριθμός από φώκιες «monachus-monachus».

Βιότοποι

Ο βιότοπος της Μυκάλης (παλαιές αλυκές), ανήκει στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000 και αποτελεί σταθμό για πολλά μεταναστευτικά είδη πουλιών, όπως φλαμίνγκο, ερωδιούς, αγριόπαπες, καλομακανάδες, κ.ά. Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια του χειμώνα ο υδροβιότοπος, ένας από τους ελάχιστους στα ελληνικά νησιά, φιλοξενεί περισσότερα από 120 είδη πουλιών, πολλά από τα οποία χαρακτηρίζονται ως σπάνια ή απειλούμενα με εξαφάνιση.

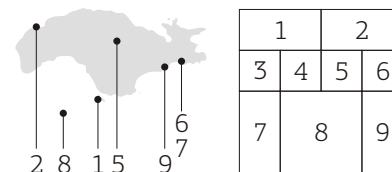
Ο Κέρκης ή Κερκετέας με υψόμετρο 1.434μ, είναι από τα ψηλότερα βουνά στο Αιγαίο. Εντάσσεται στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000 καθώς απαντώνται σε αυτό αξιόλογα είδη πτηνών, όπως η αετογερακίνα και ο φιδαιτός, αλλά και σπάνιων φυτών, όπως η κονσολίνα της Σάμου, η σιλήνη του Ορβίλ, η μινουάρτια η Ανατολική και η κενταυρία. Το όρος καταλαμβάνει μεγάλο μέρος του δυτικού τμήματος του νησιού και έχει έντονο γεωφυσικό ανάγλυφο. Χαρακτηριστικό του οι κρημνώδεις πλαγιές και χαράδρες από πετρώματα ασβεστόλιθου, σχιστόλιθου και μαρμάρου. Σε υψόμετρο άνω των 800μ το έδαφος είναι κυρίως βραχώδες με συστάδες

σπάνιων σκληρόφυλλων θάμνων. Σε χαμηλότερες περιοχές απαντώνται εύκρατα δάση κωνοφόρων ενώ οι ρεματιές είναι κατάφυτες από πλατάνια, τιές και δάφνες. Στους πρόποδες καλλιεργούνται ελιές και αμπέλια.

Η Άμπελος ή «Καρβούνης» πήρε το όνομά της από τις εκτεταμένες αμπελοκαλλιέργειες σε αναβαθμίδες. Καλύπτει κυρίως το κεντρικό τμήμα του νησιού και η ψηλότερη κορυφή είναι ο Προφήτης Ηλίας, σε υψόμετρο 1153 μ. Στο βουνό κυριαρχούν τα πευκοδάση, ψηλότερα η «μαύρη πεύκη» και χαμηλότερα η «τραχεία». Απαντώνται επίσης κυπαρίσσια, βελανιδιές, καστανιές, πλατάνια, καρυδιές, λεύκες ακλαδιές, μπλιές, κερασιές και πολλά είδη αρωματικών βοτάνων και φυτών όπως θρούμπι, ρίγανη, θυμάρι, αλιφασκιά, τσάι του βουνού, κ.ά. Ακόμη υπάρχουν η άγρια ορχιδέα της Σάμου και ο κρόκος. Εξαιρετικά θεωρούνται και τα βρώσιμα μανιτάρια («μανιτζες») σε ποικιλίες όπως οι κουμαρένιες, οι αρκένιες, οι σιλβομανιτζες, οι πιπερένιες. Το μεγαλύτερο τμήμα της Αμπέλου ανήκει στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000.

Οι **μικροί φυσικοί καταρράκτες** βρίσκονται στη περιοχή Ποτάμι Καρλοβάσου μέσα σε μια καταπράσινη ρεματιά του Κέρκη που ανοίγεται στην παραλία. Πόλος έλξης για φυσιολάτρες και πεζοπόρους που έρχονται να εξερευνησουν μια υπέροχη διαδρομή μέσα από πλατάνια και τρεχούμενα νερά.

Το **θαλάσσιο οικοσύστημα** της Σάμου, παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για τη βιοποικιλότητα οργανισμών και φυτών. Στο παράκτιο και θαλάσσιο περιβάλλον του νησιού βρίσκουν καταφύγιο πολλά ενδημικά ψάρια, όστρακα και μαλάκια, θηλαστικά όπως δελφίνια και φώκιες, αλλά και θαλασσοπούλια. Ο βυθός, είναι πλούσιος σε λιβάδια Ποσειδωνίας και ροδοφυκών που αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την επιβίωση και αναπαραγωγή των θαλάσσιων ειδών.

1. Παραλία Ψαλίδα στη Σαμιοπούλα
2. Μεγάλο Σειτάνι
3. Σαύρα, ο «κουρκουδίαλος» της Σάμου
4. Θαλάσσια πανίδα
5. Αγριολούλουδα του βουνού
6. Φλαμίνγκο
7. Φλαμίνγκο στην Αλυκή της Μυκάλης
8. Δελφίνι στα ανοικτά της νότιας Σάμου
9. Χαρακτηριστικά πετρώματα κοντά στην παραλία της Αγίας Ελεούσας

Δραστηριότητες

Αναψυχή, Διασκέδαση, Πολιτιστικά Δρώμενα

Η Σάμος με τον πολιτισμό, τις παραδόσεις και το φυσικό της τοπίο, προσφέρει απεριόριστες δραστηριότητες αλλά και ευκαιρίες για διασκέδαση και αναψυχή.

Γαστρονομία

Εστιατόρια και γραφικές ταβέρνες, καφετέριες και μπαράκια με διαφορετικό ύφος και ποικίλες γαστρονομικές επιλογές βρίσκονται συγκεντρωμένα κυρίως σε τουριστικούς προορισμούς του νησιού: στο Πυθαγόρειο, το Κοκκάρι, το Καρλόβασι, την πόλη της Σάμου, τα Βοτσαλάκια, το Ηραϊόν. Ακόμη στα ειδυλλιακά ορεινά χωριά μπορεί κανείς να απολαύσει τοπική κουζίνα και παραδοσιακά γλυκά: στους Μυτιληνιούς, το Παλαιόκαστρο, τους Μανωλάτες, τους Βουρλιώτες, τα Κοντακέικα, τον Πλάτανο, τον Πύργο.

Πολλές ντόπιες νοστιμιές και θαλασσινοί μεζέδες προφέρονται σε παραλιακά ταβερνάκια, στην Κέρβελη, το Ποσειδώνιο, τη Ψιλή Άμμο, τον Άγιο Κωνσταντίνo, τα Αυλάκια, τον Άγιο Νικόλαο, τον Πεύκο, το Μπάλο, τον Όρμο Μαραθοκάμπου, το Λιμνιώνα.

Πεζοπορία, Ορειβασία & Σπηλαιολογία

Η Σάμος με το συναρπαστικό γεωφυσικό της ανάγλυφο αποτελεί ιδανικό προορισμό για πεζοπορία, ορειβασία, αναρρίκηση, ποδηλασία, ιππασία και εξερεύνηση σπηλαίων.

Διαβαίνοντας το νησί, οι εικόνες εναλλάσσονται διαρκώς και ο επισκέπτης συναντά παλιά μονοπάτια, άγρια δάση, αρχαίους ελαιώνες, αμπέλια σε πεζούλες, όμορφα χωριουδάκια, γραφικά ξωκλήσια, πηγές και ρεματιές, φαράγγια, σπήλαια. Πάντα στο φόντο η ματιά καταλήγει στις ατέλειωτες γαλάζιες αποχρώσεις του Αιγαίου.

Θαλάσσια Σπορ

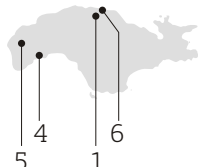
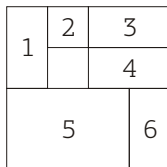
Οι σαμακικές ακτές με τα διαυγή νερά και τον εκπληκτικό, γεμάτο ζωή βυθό, θα γοητεύσουν τους λάτρεις της ελεύθερης κατάδυσης και των θαλάσσιων δραστηριοτήτων. Οι ευνοϊκές καιρικές συνθήκες, με ανέμους μέτριας έντασης και οι κοντινοί ενδιαφέροντες προορισμοί στα γειτονικά παράλια και νησιά, δίνουν την ευκαιρία για μοναδικές ιστιοπλοϊκές εμπειρίες. Η βόρεια πλευρά του νησιού, όπου πνέουν συχνά ισχυροί άνεμοι, είναι δημοφιλής στους λάτρεις της ιστιοσανίδας και του kitesurfing.

Πολιτιστικές Εκδηλώσεις & Φεστιβάλ

Ο πολιτισμός έχει πολλαπλές εκφάνσεις στη Σάμο. Ειδικότερα το καλοκαίρι με τους πολλούς επισκέπτες από την Ευρώπη και όλο τον κόσμο, προσφέρεται πλούσιο πολιτιστικό πρόγραμμα με ποικίλα φεστιβάλ, θεατρικές και χορευτικές παραστάσεις, μουσικές συναυλίες, επιστημονικά συνέδρια, ημερίδες και δρώμενα.

Το **Ireon Music Festival** είναι από τα δημοφιλέστερα στο Ανατολικό Αιγαίο. Πραγματοποιείται τις πρώτες μέρες του Αυγούστου, στο Ηραϊόν της Σάμου, λίγα μόλις μέτρα από τον αρχαίο ναό της Ήρας. Ξεκίνησε το 2004 και φιλοξενεί κάθε χρόνο γνωστούς καλλιτέχνες της ελληνικής και ξένης μουσικής σκηνής.

Τα **Ηραία-Πυθαγόρεια** με αναφορές στα αρχαία μυστήρια που σχετίζονταν με τη λατρεία της θεάς Ήρας. Τελούν υπό την αιγίδα της Ελληνικής

1. Καταρράκτης κοντά στο χωριό Άμπελος
2. Ποδηλάτες
3. Κατάδυση σε λιβάδια Ποσειδωνίας
4. Τα ρηκά νερά της Χρυσής Άμμου
5. Εξερεύνηση στο σπήλαιο της Παναγίας Μακρινής
6. Πεζοπορία στη ρεματιά, περιοχή Πλατανάκια στον Άγιο Κωνσταντίνο

Εθνικής Επιτροπής για την UNESCO και του συλλόγου Ελλήνων Ολυμπιονικών. Στη διάρκεια τους πραγματοποιούνται φιλοσοφικά, επιστημονικά συνέδρια και υψηλού επιπέδου καλλιτεχνικές εκδηλώσεις.

Το **Φεστιβάλ Νέων Καλλιτεχνών** είναι συνάντηση διακεκριμένων καλλιτεχνών απ' όλο τον κόσμο στο αρχαίο θέατρο Πυθαγορείου, με έμφαση στην ανταλλαγή πολιτιστικής κουλτούρας μέσα από τη μουσική.

Οι **Γιορτές Σαμιώτικου Κρασιού** διοργανώνονται κάθε καλοκαίρι με πλήθος μουσικών και χορευτικών εκδηλώσεων σε όλη τη Σάμο και πρωταγωνιστές τα περίφημα σαμιώτικα κρασιά.

Εκθέσεις εικαστικών τεχνών (ζωγραφική, φωτογραφία, φιλμ / βίντεο, εγκαταστάσεις), παρουσιάζονται από καλλιτέχνες και ομάδες δημιουργών που αντλούν έμπνευση από ενδιαφέροντα τοπικά και παγκόσμια θέματα.

Φεστιβάλ Κινηματογράφου, διοργανώνεται κάθε καλοκαίρι με υπαίθριες προβολές ελληνικών και ξένων ταινιών και ντοκιμαντέρ.

Ιστορικό Ενδιαφέρον, Μνημεία & Μουσεία

Η πλούσια ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά είναι διάχυτη σε όλο το νησί με σημαντικά αρχαιολογικά μνημεία και αξιόλογα ευρήματα που εκτίθενται σε μουσεία. Τα σπουδαιότερα, είναι:

Η **περιοχή του Ηραίου** υπήρξε τόπος θρησκευτικής λατρείας από τους αρχαίους χρόνους καθώς οι έρευρες έχουν αποκαλύψει ερείπια από 4 τουλάχιστον ναούς: Εκατόμπεδος Α' (8ος αιώνας π.Χ.), Εκατόμπεδος Β' (7ος αιώνας π.Χ.), ο ναός των Ροίκου και Θεοδώρου (6ος αιώνας π.Χ.), ο ναός επί τυραννίας Πολυκράτη (538-522 π.Χ.) και άλλοι μικρότεροι ναοί ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων. Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι το **Ηραίο της Σάμου** ήταν ο μεγαλύτερος και επιβλητικότερος ναός της εποχής του. Είναι διπτερος ιωνικού ρυθμού, με 155 γιγάντιες κολώνες, από τις οποίες μόνο μία σώζεται όρθια. Τα αναθήματα στη θεά Ήρα αποτελούν εντυπωσιακά έργα τέχνης και αποδεικνύουν τη θρησκευτική επιρροή του ιερού σε όλη την Ελλάδα, τη Μικρά Ασία, τη Μέση Ανατολή και την Αίγυπτο. Μέρος του συμπλέγματος του ναού είναι και η Ιερά Οδός, στρωμένη με πέτρα, η οποία οδηγούσε στην αρχαία πόλη της Σάμου (Πυθαγόρειο).

Το **Ευπαλίειο Όρυγμα**, το «αμφίστομον όρυγμα» όπως το αναφέρει ο Ηρόδοτος, κατασκευάστηκε στα χρόνια του τύραννου Πολυκράτη από τον αρχιτέκτονα Ευπαλίνο, με στόχο την υδροδότηση της αρχαίας πόλης της Σάμου. Με συνολικό μήκος 1036μ, θεωρείται από τα σπουδαιότερα τεχνικά επιτεύγματα της εποχής του, γνωστό και ως «8ο θαύμα της αρχαιότητας», καθώς η διάνοιξή του ξεκίνησε ταυτόχρονα από τις δύο αντίθετες πλαγιές του λόφου της αρχαίας ακρόπολης και η ολοκλήρωσή του επιτεύχθηκε σχεδόν στο μέσον της διαδρομής.

Τα **Πολυκράτεια τείχη** με μήκος περίπου 6,5 χιλιομέτρων και πλάτος που φτάνει τα 3 μέτρα, οχύρωναν την αρχαία πόλη της Σάμου. Ελάχιστα τμήματα των τειχών διασώζονται, ωστόσο, εντυπωσιάζουν με την κατασκευή των τεράστιων ογκόλιθων και τη θέα της έκτασης που περιέκλειαν, από την κορυφή της αρχαίας ακρόπολης.

Στον **αρχαιολογικό χώρο Θερμών**, δυτικά του Πυθαγορείου, έχουν ανακαλυφθεί αθλητικές εγκαταστάσεις της αρχαίας πόλης, με γυμνάσιο, παλαίστρα και στάδιο 200 περίπου μέτρων, ένα από τα μεγαλύτερα της

εποχής του. Στον ίδιο χώρο υπάρχουν τα ερείπια των ρωμαϊκών λουτρών που κτίστηκαν περίπου στα μέσα του 2ου αιώνα μ.Χ.

Το **Αρχαιολογικό Μουσείο Σάμου** βρίσκεται στην πόλη της Σάμου και τα ευρήματά του στεγάζονται σε δύο κτίρια. Το παλιό μουσείο, σε εξαιρετικό νεοκλασικό κτίριο του 1912, περιέχει συλλογές από πολλές περιόδους και ενδιαφέροντα εκθέματα όπως γλυπτά, κεραμικά, χάλκινα, ελεφαντοστέινα, ξύλινα, μικροτεχνήματα και κοσμήματα. Το νέο μουσείο που εγκαινιάσθηκε το 1987 στεγάζει τη συλλογή της αρχαϊκής γλυπτικής. Το πλέον γνωστό έκθεμα του μουσείου είναι ο επιβλητικός Κούρος της Σάμου, με ύψος 5,25 μ. ο οποίος θεωρείται ως ο μεγαλύτερος σωζόμενος στην Ελλάδα.

Το **Αρχαιολογικό Μουσείο Πυθαγορείου** περιλαμβάνει πλούσια συλλογή με αίγαγρους και γρύπες, ιωνικές και σαμιακές κύλικες, υδρίες, νομίσματα, εντυπωσιακούς κούρους και πολλά ευρήματα της νεκρόπολης από τέσσερις διαφορετικές εποχές (γεωμετρική, αρχαϊκή, ελληνιστική, ρωμαϊκή). Ανάγλυφη πήλινη πλάκα με παράσταση Νίκης σε άρμα, προτομές Ρωμαίων αυτοκρατόρων, άγαλμα της Αφροδίτης και ο ενεπίγραφος του Λεύκιου είναι ορισμένα από τα εκθέματα που ξεχωρίζουν.

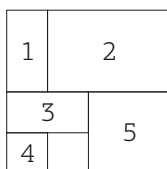
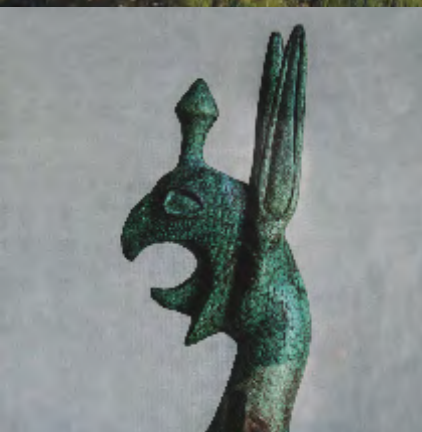
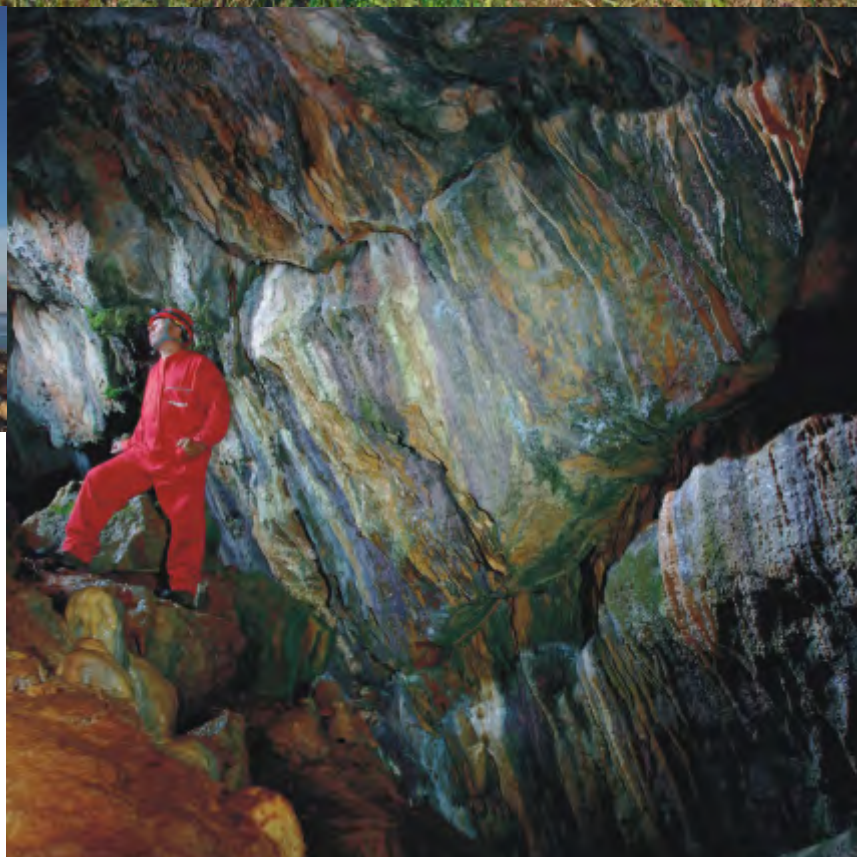
Ο **Πύργος Λυκούργου Λογοθέτη**, νοτιοδυτικά του λιμανιού του Πυθαγορείου, περιλαμβάνει τμήματα βυζαντινού κάστρου που εγκαταλείφθηκε στα μέσα του 15ου αιώνα. Ο ηγέτης της Σαμιακής επανάστασης Λυκούργος Λογοθέτης, το οχύρωσε ξανά και ένας από τους πύργους μετατράπηκε σε διοικητήριο. Σήμερα, είναι αναστηλωμένο και επισκέψιμο μουσείο. Πλησίον του Πύργου, κτίστηκε ο ιστορικός **Ναός της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος**, σε ανάμνηση νικηφόρας Ναυμαχίας της Σάμου στα στενά της Μυκάλης, τον Αύγουστο του 1824.

Σε απόκρημνο λοφίσκο, μέσα στη ρεματιά της περιοχής Ποτάμι Καρλοβάσου διατηρούνται απομεινάρια **Βυζαντινού Κάστρου και Ναών** που χρονολογούνται μεταξύ 12ου και 14ου αιώνα.

Το **Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Αιγαίου**, περιλαμβάνει τμήματα Ζωολογίας, Ορυκτών και Πετρωμάτων, Θαλάσσιας Ζωής και Βοτανολογίας, Παλαιοντολογίας. Ξεχωριστά εκθέματα αποτελούν τα απολιθωμένα οστά ζώων που βρέθηκαν στο νησί (πολλά από την εποχή του ανώτερου Μειόκαινου), όπως τα μικρόσωμα αλόγα (Hipparion), τα Μαστόδοντα (Mastodont longirostris), Ύαινα (Crocuta eximia), Σαμοθήριο (Samotherium boisierei) και Ρινόκεροι. Το τελευταίο αιλουροειδές που πέρασε στη Σάμο από τα Μικρασιατικά παράλια, πριν από περίπου 150 χρόνια, εκτίθεται ταρχειυμένο και αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για το παγκοσμίως γνωστό βιβλίο της συγγραφέως Άλκης Ζέη «Το Καπλάκι της βιτρίνας».

Το **Δημαρχικό Σάμου** αποτελεί εξαιρετικό δείγμα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής. Κτίστηκε το 1901 επί Ηγεμονίας για να στεγάσει τη **Βουλή των Σαμίων**. Ανακαινίστηκε τη δεκαετία του '90 και διατηρεί ιστορικά κειμήλια του νησιού από το 1821, το Σύνταγμα της Σάμου και σημαντικά έγγραφα, αξιόλογους πίνακες και ιστορικές προσωπογραφίες. Το αμφιθέατρο φιλοξενεί πολλές εκδηλώσεις και δημόσιες ομιλίες.

Στο **Μουσείο Σαμιακού Οίνου**, δίπλα στο σύγχρονο οινοποιείο της Ένωσης Οινοποικτικών Συνεταιρισμών Σάμου, παρουσιάζεται η ιστορία του σαμιακού οίνου. Ανάμεσα στα εκθέματα υπάρχουν παλιά και παραδοσιακά εργαλεία οινοποιίας και κατασκευής βαρελιών, συλλεκτικές φιάλες και αντικείμενα. Οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να δοκιμάσουν όλα τα σαμιώτικα κρασιά.

1. Έκθεμα στο Αρχαιολογικό Μουσείο Σάμου
2. «Το σύνταγμα του Γενέλεω», Αρχαιολογικός χώρος Ηραίου
3. Το Κάστρο στο Πυθαγόρειο
4. Γρύπας στο Αρχαιολογικό Μουσείο Σάμου
5. Εξερεύνηση σπηλαίου

Ενδιαφέρουσες αναπαραστάσεις της καθημερινής ζωής του νησιού, ως τα μέσα του προηγούμενου αιώνα υπάρχουν στο **Λαογραφικό Μουσείο Σάμου** του Πνευματικού Ιδρύματος «Ν. Δημητρίου». Περιλαμβάνονται αυθεντικά αντικείμενα καθημερινής χρήσης όπως, σκεύη, εργόχειρα, υφαντά, ενδυμασίες και κοσμήματα καθώς και εργαλεία παραδοσιακών επαγγελμάτων, όπως του κουρέα, του τσαγκάρη, του ψαρά, του καλαθοποιού, του μελισσοκόμου, του γεωργού.

Στη συλλογή του **Λαογραφικού Μουσείου Καρλοβάσου** περιλαμβάνονται σημαντικά στοιχεία παράδοσης και λαϊκής τέχνης της περιόδου 1870 - 1955 με περίτεχνα εκθέματα, όπως πορσελάνες, σκαλιστοί καθρέπτες, είδη αργυροχρυσοχοϊας και παλαιά έπιπλα.

Το **Λαογραφικό Μουσείο Παγώνδα** αναπαριστά εξ ολοκλήρου μία παραδοσιακή σαμιώτικη κατοικία, με έπιπλα και σκεύη, σε πέντε όμορφα διαμορφωμένα δωμάτια, την κρεβατοκάμαρα, τη σαλοτραπεζαρία, την κουζίνα, την αίθουσα αργαλειού και το «κατώ».

Το **Λαογραφικό Μουσείο Κουμαϊκών** στεγάζεται σε ιστορικό κτίριο του 1880 και διαθέτει πλήθος λαογραφικών στοιχείων από την ευρύτερη περιοχή.

Σε παλιό πέτρινο βυρσοδεψείο στεγάζεται το **Μουσείο Βυρσοδεψίας**

στην περιοχή «Ταμπάκικα» Καρλοβάσου. Παρουσιάζεται η τέχνη της κατεργασίας του δέρματος που για μεγάλο διάστημα συντέλεσε αποφασιστικά στην οικονομική ανάπτυξη του νησιού.

Στο **Εκκλησιαστικό Βυζαντινό Μουσείο Σάμου** εκτίθενται εικόνες, δισκοπότηρα και σκεύη, εκκλησιαστικά βιβλία, σπάνια συγγράμματα και ο «ιερός μανδύας» του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου Ε'.

Το **Κέντρο Εκκλησιαστικών Μελετών της Μητρόπολης** διαθέτει πλουσιότατο αρχείο της Μητρόπολης Σάμου της Μητροπολιτικής Βιβλιοθήκης καθώς και συλλογή χειρογράφων, κωδίκων και εγγράφων.

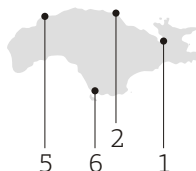
Η **Δημόσια Βιβλιοθήκη Σάμου** στεγάζεται σε καλοδιατηρημένο νεοκλασικό κτίριο της παραλιακής και η λειτουργία της χρονολογείται από το 1850. Μπορεί κανείς να ανατρέξει σε συλλογές σπάνιων εκδόσεων και χειρογράφων, σημαντικών ιστορικών και λογοτεχνικών βιβλίων.

Σε ανακαινισμένο κτίριο παλαιών φυλακών του 1882, στεγάζεται το **Ιστορικό Αρχείο Σάμου**. Διαφυλάσσονται χιλιάδες χειρόγραφων βιβλίων, φακέλων, εγγράφων και συλλογών από το 17ο αιώνα. Ψηφιακά αντίγραφα των αρχείων βρίσκονται στη διάθεση των ερευνητών και επισκεπτών. Στο υπέροχο οκταγωνικό αίθριο διοργανώνονται ιδιαίτερες συναυλίες και ενδιαφέρουσες διαλέξεις.

1	2
3	4
5	6
7	

1. Μουσείο Σαμιακού Οίνου
2. Βουτιές από το βράχο στην παραλία Τσάμπου
3. Ιστιοπλοϊκές διαδρομές
4. Συναυλία ορχηστρικής μουσικής
5. Ηλιοβασιλέμα στο Ποτάμι
6. Εκδρομική εξόρμηση στη Σαμιοπούλα

Χρήσιμες πληροφορίες

Δήμος

Δήμος Σάμου: 22733 50103

Σε όλα τα τηλέφωνα που ακολουθούν χρησιμοποιείτε τον κωδικό περιοχής **22730** ως πρόθεμα.

Νοσοκομεία

Κέντρο Άμεσης Ιατρικής Βοήθειας: 166
Γενικό Νοσοκομείο Σάμου: 83100
Κέντρο Υγείας Καρλοβάσου: 32222

Ιατρεία

Περιφερειακό Ιατρείο Πυθαγορείου: 91898
Περιφερειακό Ιατρείο Μαραθοκάμπου: 31207

Αστυνομία

Άμεση Δράση Ελληνικής Αστυνομίας: 22100
Αστυνομική Διεύθυνση Σάμου: 87315-6
Αστυνομικό Τμήμα Καρλοβάσου: 32444
Αστυνομικό Τμήμα Πυθαγορείου: 61100
Αστυνομικό Τμήμα Μαραθοκάμπου: 31222

Πυροσβεστική

Πυροσβεστική (Πανελλαδικό κέντρο): 199
Πυροσβεστική Υπηρεσία Σάμου: 23062
Προστασία Περιβάλλοντος: 24740
Διεύθυνση Δασών: 27435

Λιμεναρχεία

Λιμεναρχείο Σάμου: 27318, 27890
Λιμενικός Σταθμός Καρλοβάσου: 30888
Λιμενικός Σταθμός Πυθαγορείου: 61225

Αεροδρόμιο

Αεροδρόμιο Σάμου: 87800-9

Ταχυδρομεία

Ελληνικά Ταχυδρομεία Σάμου: 27304, 28820
Ανοιχτά καθημερινά, Δευτέρα
έως Παρασκευή από 08:00 έως 14:30
Σάββατο και Κυριακή είναι κλειστά

Μουσεία

Αρχαιολογικό Μουσείο Σάμου: 27469
Αρχαιολογικό Μουσείο Πυθαγορείου: 61400
Μουσείο Σαμιακού Οίνου: 87556
Μουσείο Φυσικής Ιστορίας: 52055
Λαογραφικό Μουσείο (Ιδρ. Δημητρίου) 88383
Λαογραφικό Μουσείο Καρλοβάσου: 32265

ΚΤΕΛ

ΚΤΕΛ Σάμου: 27262

Ταξί

Ταξί Σάμου: 28404
Ταξί Καρλοβάσου: 30777
Ταξί Πυθαγορείου: 61440
Ταξί Μαραθοκάμπου: 31000
Ταξί Βοτσαλακίων: 37600

Τράπεζες

Οι τράπεζες είναι ανοικτές Δευτέρα
έως Πέμπτη από τις 08:30 έως τις 14:30
Παρασκευή από τις 08:30 έως τις 14:00
Σάββατο και Κυριακή είναι κλειστές

Άλλες Υπηρεσίες

Ένωση Ξενοδόχων Σάμου: 23973
Επιμελητήριο: 87970

ΣΑΜΟΣ

GREECE

ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΟΥ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ
ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΑΜΟΥ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ελλάδας και
της Ευρωπαϊκής Ένωσης